

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/edukacja-1/wystawy/13530,Papierowa-rewolucja-Prasa-bezdebitowa-w-PRL.html>
06.05.2024, 05:31

Papierowa rewolucja. Prasa bezdebitowa w PRL

Wystawa „Papierowa rewolucja. Prasa bezdebitowa w PRL” powstała w ramach obchodów Roku Kultury Niezależnej. Celem wystawy było ukazanie masowości działalności wydawniczej opozycji w Polsce, szczególnie w latach 70. i 80. W związku z tym można na niej znaleźć wiele tytułów wydawanych w całej Polsce. Wystawa miała również ukazać proces „odkłamywania” rzeczywistości PRL, jakiej podjął się opozycyjny ruch wydawniczy.

W systemie komunistycznym władza miała monopol na prasę, która stanowiła jedno z głównych narzędzi indoktrynacji, a zarazem zniewolenia społeczeństwa. Ten monopol miała przełamać podziemna działalność wydawnicza. Przykładem walki jest druk ulotek przez robotników szczecińskich w Grudniu 1970 roku. Inną formą protestu wobec kłamstwa i propagandy w oficjalnej prasie był strajk. Tak się stało również w Szczecinie w Styczniu 1971 r. Kłamiwy artykuł w lokalnym prasowym organie partyjnym „Głosie Szczecińskim” spowodował takie oburzenie robotników, że ci rozpoczęli strajk, a mediować musiał nowy I sekretarz KC PZPR Edward Gierek. Proces walki o prawdę i wiarygodność informacji, jaki miał miejsce w prasie opozycyjnej, można zauważyć również w przypadku uprowadzenia i morderstwa ks. Jerzego Popiełuszki. Informacje w oficjalnej prasie były często nieprawdziwe, a z reguły bardzo enigmatyczne. Prasa nielegalna niejednokrotnie publikowała to, co udawało się ustalić w rzeczywistości, apelowała o rzetelność śledztwa, prezentowała wspomnienia.

Nielegalna, bez obowiązującego wówczas debitu, prasa opozycyjna ukazywała się już w latach 70. Drukowały tworzące się wówczas środowiska opozycyjne: Komitet Obrony Robotników (z działającym przy niej wydawnictwem NOWA), Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Studencki Komitet Solidarności czy Ruch Młodej Polski. W Szczecinie ukazywała się również bibuła stosunkowo silnego środowiska duszpasterstwa akademickiego („Domysły”, a następnie „Korzenie”), poświęcona często sprawom społecznym. Fenomenem był również „Robotnik Szczeciński” – jedyne regionalne wydanie KOR-owskiego „Robotnika”, tworzone przez środowisko szczecińsko – gryfińskie.

Ciekawą inicjatywą były wydania rocznicowe w sierpniu 1980 r. dwóch pism regionu zachodniopomorskiego: „Robotnika Szczecińskiego” i „Jedności”. W obu wspomniano tragiczny dla Szczecina Grudzień’ 70, zamieszczono kalendaria wydarzeń, dokumenty i relacje. „Jedność” była pierwszym w kraju, oficjalnie wydawanym pismem NSZZ „Solidarność”. Pismo to charakteryzowało się radykalną treścią, publikowaniem różnych poglądów, z którymi redakcja nie musiała się zgadzać, ale które mogły powodować twórczą dyskusję. Innym szczecińskim tytułem było pismo „Obraz”, który zamieszczał często publicystykę polityczno – społeczną.

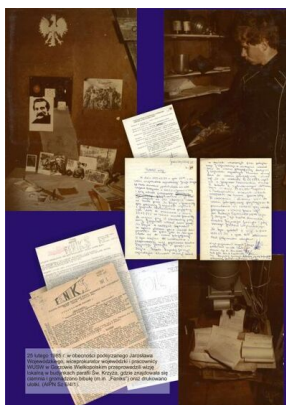
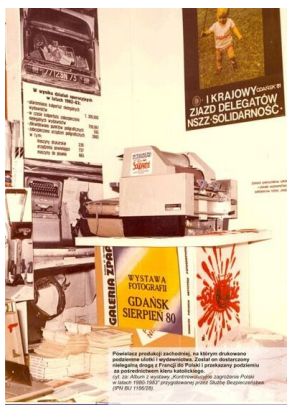
Charakterystyczną bibułą jest również prasa młodzieżowa oraz gazetki internowanych. Tytułów prasy młodzieżowej było bardzo dużo. Wydawały je różne środowiska: NZS różnych uczelni czy WiP. Wiele z numerów drukowanych przez internowanych nie przetrwało. Przykładem jest piśmko „Wierzchowo njus”, którego żadem numer nie przetrwał.

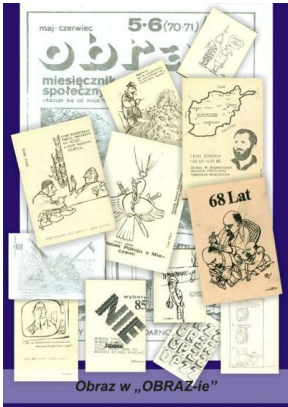
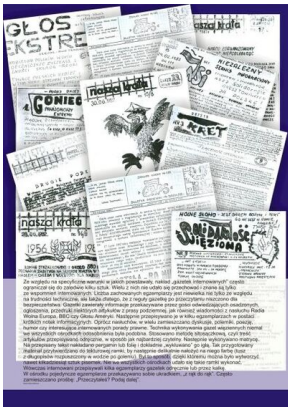
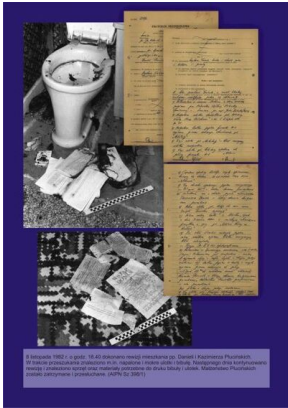
Opozycyjną prasę drukowano różnymi technikami: od przepisywania ręcznego (internowani), przez kalkę lub przebitkę na maszynie, metodą sitodruku, na offsecie. Zarówno w proces drukowania, jak i kolportaż zaangażowane było bardzo dużo osób. Bardzo często praca przy drukowaniu nielegalnej gazetki była szkołą dziennikarstwa, redagowania tekstów. Elementem walki z oficjalną prasą był również rysunek satyryczny. Wiele z nich znalazło się w prasie opozycyjnej.

Przygotowana przez IPN wystawa prezentuje liczne tytuły prasy bezdebitowej zarówno z dzisiejszego województwa zachodniopomorskiego, jak i innych części kraju. Ponadto zobaczyć można dokumenty SB z rewizji, wizji lokalnych, przesłuchań osób kolportujących, drukujących i przemycających nielegalne wydawnictwa. Dołączone do wystawy zdjęcia z archiwum IPN przedstawiają skonfiskowane sprzęt drukarski i bibułę, dokumentacje wizji lokalnych, sposoby przemycania książek i czasopism z Zachodu. W archiwum IPN udało się znaleźć album wykonany przez Służbę Bezpieczeństwa. Album zatytułowany „Kontrewolucyjne zagrożenie Polski w latach 1980–1983” prezentuje wystawę skonfiskowanego sprzętu, bibuły wraz z komentarzem funkcjonariuszy SB. Na wystawie zaprezentowano cztery panele z tej wystawy.

Prócz materiałów z archiwum IPN, na wystawie znalazły się również fotografie z innych ośrodków naukowo-badawczych oraz ze zbiorów prywatnych. Poza tym wykorzystano liczne relacje, wspomnienia świadków historii biorących udział w tworzeniu prasy bezdebitowej.

Rok Kultury Niezależnej – Papierowa rewolucja. Prasa niezależna w PRL
Wydawnictwo: Ośrodek Studiów i Edukacji Politechniki Wrocławskiej
Autorzy projektu: Grzegorz Czapliński, Zdzisław Fijałkowski
Redakcja: dr Sławomir Ligas, Piotr Janicki, Mała Marcinowska-Pawlił, Michał Michałowski, Katarzyna Bielecka, Katarzyna Bielecka
Projekt graficzny: Grzegorz Czapliński
Opisany jest rok kultury niezależnej, który rozpoczął się 17 grudnia 1976 roku, kiedy to w Warszawie odbył się I Krajowy Zjazd Delegatów Solidarności. W tym dniu powstała pierwsza niezależna w PRL prasa – „Głos Robotnika”. W tym dniu rozpoczęła się walka o wolność słowa i prasy w Polsce. W tym dniu rozpoczęła się walka o wolność słowa i prasy w Polsce. W tym dniu rozpoczęła się walka o wolność słowa i prasy w Polsce.

PLIKI DO POBRANIA

[\(pdf, 7.62 MB\)](#)